

ALLIBERAMENT

nº 9

març 1970

LES DUES DRETES DE CATALUNYA

Espanya ha estat sempre un país d'extrema dreta. Els sectors oligàrquics el dominen amb energia i eficàcia. Tenen un objectiu immutable: durar sense canvis; continuar acaparant, sense cap concessió, els privilegis del diner i de la gestió política.

L'aspiració conservadora dels nuclis reaccionaris no és pas un fenomen típicament espanyol. Sí que ho és en canvi, almenys a Europa, la intransigència absoluta amb què es manifesta aquella aspiració. Per dir-ho en expressió simplista, les dretes espanyoles són més de dretes que totes les altres dretes. No es tracta d'un fet actual, esporàdic. Es tracta d'una veritable constant històrica. Cal considerar, a més, que les dretes han manat gairebé sempre i, per regla general, completament soles. Els progressos eventuais de l'esquerra, o de les posicions centristes moderades, han acabat per ser liquidats sense deixar rastre. No és exagerat de dir que la història de la política oficial d'Espanya es confon amb la història de la seva dreta, una dreta extrema, exclusivista i recalciurant. Els resultats d'aquesta coincidència són particularíssims. Seria difícil de trobar un país on la llibertat política i social no superi de molt la de cent anys enrera. El progrés, frenat o no, rarament es detura en perspectives tan llargues. Espanya és una excepció de la norma. Avui la veiem bastant per dessota, políticament, d'allò que era durant la República de 1873 o als temps d'agitació que la precediren.

¿ Com és possible aquesta raresa? ¿ Basta a explicar-la la misèria cultural i econòmica del poble espanyol? Creiem que no. Les raons de la monstruositat política espanyola obeeixen més aviat a la circumstància que Espanya no va fer, en general, la revolució burgesa. Si havia adormit massa confiant en l'or de les Índies o tancant-se en un pensament d'arrel teocràtica, per això els dos pilars mestres de l'antic règim, del despotisme il·lustrat, no arribaren mai a caure. Se salvà íntegrament l'aristocràcia latifundista. Sobrevisqué el control ideològic d'una Església que, malgrat la Desamortització, seria encara terratinent i, quasi com abans, paràsita. Amb l'una i l'altra suraria, amb poques reculades, el vell mite del poder per dret diví. Les essències del segle XVIII no es perdien a Espanya.

Això no vol dir que la burgesia no fes acte de presència. Un progrés industrial modest però inevitable comportava l'ascensió dels estaments burgesos. La monarquia borbònica hagué d'acceptar-los per exigències tècniques i també com a fons ideològic per combatre els carlins. Foren admesos de paraula els principis liberals de la classe en alça. S'estudià la implantació del joc democràtic que constituïa la projecció política d'aquells principis. Tot quedà en discursos i ventades efímeres. La carcassa del vell règim dominava el poder. La burgesia hagué d'entrar-hi per la porta de servei, sotmesa a una depuració rigorosíssima. No es produí, doncs, una revolució burgesa, sinó únicament una infiltració de la burgesia als cercles de govern. Infiltració domesticada per una assimilació que es fonamentava en recursos de força.

Cada període relativament favorable a la burgesia -i, per tant, al liberalisme democràtic- era equilibrat per fases de contracop militar, suspensió de garanties i mesures anticonstitucionals. La successió d'etapes reaccionàries era fatal per a una burgesia sense plataformes econòmiques vigoroses. S'infiltrava al poder, sí, però ho feia a batzegades. Hi situava cada vegada contingents molt reduïts. La vella dreta s'aplicava a pair-los en la impunitat de les tângades d'emergència. Els procediments de digestió eren diversos: convertir la burgesia en terratinent, gràcies a les finques desamortitzades; aristocratitzar-la en part, repartint-hi nous títols nobilia-

ris; clericalitzar-la sobre la base d'un suport eclesiàstic decidit a l'ordre públic, el bon to i el paternalisme d'empresa (el dret diví que justificava el poder passava a justificar també el patronatge empresarial); minimitzar-la en una actitud de submissió a les inversions estrangeres i als tripijocs de la cort i de la burocràcia. La burgesia sacrificava, en aquest adveniment tan laboriós, els seus ideals de liberalisme democràtic. Només recíbia a instal·lar-se al poder en la mesura que claudicava i es corrompia. Paral·lelament, la vella dreta acceptava de compartir el poder amb l'exèrcit, per despertar-li una vocació policíaca enfront de la burgesia.

Les combinacions descrites produïren unes estructures originals. Cap a la fi de la centúria, el capitalisme espanyol —perquè també sorgí un capitalisme, benvingut com a consolidació de la dreta— presentava un quadre ben diferent del que era típic del capitalisme europeu. El model corrent oferia un caràcter de gran predomini burgès, amb tot el joc de democràcia liberal muntat pels qui podien portar-lo amb avantatge. Les restes aristocràtiques tenien poc pes. La influència clerical havia sofert una caiguda definitiva. L'exèrcit, bastant al marge de la política interior, feia de reserva patriòtica per a aventures imperialistes lucratives i alienadores. Al costat d'aquest panoramà típic, el capitalisme espanyol apareixia com una creació aberrant i multiforme. Hi participaven els elements incòlumes de l'antic règim —aristocràcia, clerecia—, que tenien la direcció ideològica; el nou element admès a contracor —la burgesia—, a precari i desnaturalitzada; i la quarta força —l'exèrcit—, que li feia de guardià i que s'ho cobrava amb un lloc al carro del poder. Liberalisme i democràcia eren a penes figures retòriques. El capitalisme s'exercia per dret diví i, si calia, a cops de sabre. En resultava un monstre antihistòric, vigent fins avui dia.

El cas de Catalunya no és el mateix. Partint d'unes condicions econòmiques, socials i ideològiques diferents de les espanyoles, el nostre país realitzà prou bé una revolució burgesa sobre el territori propi. Hi hagué, és clar, retards de fet i limitacions de projecció política com a resultat de l'encadenament a Espanya. Així i tot existí una revolució burgesa catalana ben tipificada. Serviria de reducte i trampolí als esforços més seriosos d'estendre-la per tot l'Estat espanyol. El punt culminant del procés fou la I República, que treia de Catalunya el seu nucli motor.

El cop d'estat de Pavia trencà el somni. Començaria la Restauració borbònica i, amb ella, el primer període de llarga congelació política dels temps moderns. No cal dir que el dominaren les dretes, unes dretes a l'espanyola, sense el saludable desplaçament cap al centre que implicava arreu del món el triomf de la burgesia.

Ja es veia que, aquella vegada, la cosa anava llarga. De cara a l'estranger seria muntada la farsa democràtica d'un bipartidisme quasi uniforme en la postura de dreta. La burgesia catalana, sincerament liberal, s'apartà de la política. Mantingué la sola pretensió pública de què no podia passar-se: el proteccionisme garantí única de salvar un mercat per als qui no tenien accés als ministèris de promoció econòmica. Aquest fou el cas general. Hi hagué també els qui no es resignaren, els qui preferiren d'entrar al joc antiliberal de la dreta espanyola. Se sotmeteren a la depuració obligada. Aquests arribistes polítics eren una minoria, però representen la primera escissió greu dins la burgesia catalana. Els escindits havien de renegar, com a burgesos, del liberalisme democràtic; i, com a catalans, d'una catalanitat que, dintre de tot, restava del cantó de la majoria inbíbida. Els transfuges esdevenien així molt més dretans i alhora espanyolistes. És el cas dels Rius i dels Fabra, acceptant títols de marquès i un raig de càrrecs, o dels Planas i els Comas, aventint-se a fer de cuiners de les tupinades electorals espanyoles dins el més pur estil del caciquisme castellà. Dues dretes, doncs, es formen a Catalunya: la dels espanyolistes antiliberals, venuts a l'immobilisme, i la dels burgesos encara liberals i democràtics, regionalistes i reformistes, que, per això mateix, resten allunyats de la política. Entre les dues hi ha, ni més ni menys, tota la distància que s'obre entre una dreta extrema i una de centrista i moderada. Cal retèner aquesta dualitat.

Cap al 1898 el desastre colonial esquadra el quadre polític. Les fofoses liberals retingudes passen al contracte. Els clams de revisió obliguen l'extrema dreta a admetre aquelles forces com a interlocutor vàlid. La burgesia liberal catalana entra a la política. Sorgeix la Lliga. Aquesta es proposa de dominar l'àmbit català i de saltar després Espanya endins per imposar-hi la revolució burgesa no realitzada. Pels seus objectius, la Lliga es fa dir catalanista. Té punts eufòrics d'afirmació nacional. S'apressa tanmateix a fer professió d'un "regionalisme ben entès" i de fidelitat a la monarquia. No hem de fer ara la història de la Lliga. A la fi, com a balanç favorable, deixarà un cert sanejament electoral i unes realitzacions de cultura prou estimables. La Lliga aconseguí, d'altra banda, una posició directiva fugaç entre els nous partits catalans. Com que n'era l'exponent de dreta, se situava com a únic intermediari hàbil per a negociar amb el govern de Madrid, on conservava el timó una dreta més tancada (1). Aquests extrems positius de la Lliga no farien oblidar el seu feixuc saldo en contra. Prestà gran atenció al poder constituït que volia reformat, però perdé de vista la problemàtica real del país. No pensà que ja no era la burgesia la que podia fer revolucions, sinó el poble desvetllat per un altre moment històric. L'hora de la revolució burgesa era passada. Per això resultava també il·lusori que els altres partits catalans acceptessin de la Lliga un paternalisme d'intermediari admès per pocs anys. Els altres partits es definien més i més cap a direccions d'esquerra: frontpopulista, socialista o revolucionària, o adoptaven actituds pràctiques tan anticonservadores com el separatisme. No trigaren a acusar la Lliga de fer causa comuna amb la dreta de Madrid. La cosa era exacta fins a cert punt. La burgesia catalana, esverada per l'agitació social, preferia l'ordre públic a tota altra reivindicació. La crisi ideològica del partit fou completa. De tota manera li resultà impossible d'entendre's amb el govern espanyol, ni tan sols posant-hi ministres. La dreta espanyola i la dreta catalana eren massa diferents.

Mentrestant, el govern espanyol es cansava de la fase de tolerància i desencadenava la Dictadura de 1923. Era el segon llarg període de congelació política. La Lliga també hi seria sacrificada sense contemplacions. El partit burgès català, considerat de dreta a Catalunya, semblava massa de centre a Espanya. Fou suprimit.

Amb la Dictadura es repetí el fenomen de la Restauració. Nous contingents de la dreta catalana es fan espanyolistes i immobilistes. Per a la supressió de la Mancomunitat fan d'esbirros Milà i Camps i Alfons Sala, que així es mostren creditors d'uns flamants títols comtals. Antics lligaires com Eduard Aunós destaquen al nou règim. I encara centenars de militants del partit burgès ingressen a la "Unión Patriótica" o al Soment. La crisi de les conveniències i de la vanitat afecta ja la base. Quant a les figures del partit reduïdes a l'oposició, no deixarien de condemnar el separatisme de Macià i el republicanisme.

El desprestigi de la Lliga era ja complet durant la III República i l'Autonomia. La seva representació al Parlament català seria petita (18 %). En 1934, arran de la Llei de Contractes de Conreu, no dubtà a denunciar la Generalitat davant el Tribunal espanyol de Garanties Constitucionals. S'alçà contra el partit burgès una gran repulsa popular. Era considerat com un reducte de dreta capaç dels recursos més baixos. Però això era a Catalunya. A Espanya, la formació de dreta, la C.E.D.A. (que tingué el poder durant bona part del període republicà) considerava taxativament la Lliga com un partit de centre. Sempre hi havia la mateixa diferència de visió.

No cal insistir ara sobre el paper de la dreta burgesa catalana durant la guerra 1936-1939. Hi hagué moltes passions desfermades. De tota manera, mentre part de la burgesia ajudava Franco, una altra restava al país o a l'estranger. Cambó, el líder, no havia de tornar de l'exili. Hi havia encara la dualitat acostumada: una facció que s'esforça a via de tornar de l'exili. Hi havia encara la dualitat acostumada: una facció que s'esforça a (1) D'aquesta direcció breu i accidental ha tret el nacionalisme espanyol d'esquerra, tan fort encara avui, les barroeres afirmacions que "el catalanisme és burgès" o "de dreta". No resisteixen una ullada seriosa, per bé que facin fortuna entre joves que no han tingut ocasió, o ganas, de clavar aquella ullada. Si parléssim en els mateixos termes nacionalistes, ¿què no diríem de l'espanyolisme, únic concepte contraposable al de catalanisme? Almenys conclouríem que és feudal i feixista, i que pertany a les dretes més reaccionàries d'Europa. És clar que suscitar aquesta oposició ja és d'un arqueologisme tronat i inútil.

panyolitzava i es feia més reaccionària, i una altra que es resistia encara a fer-ho, mantenint-se en un drètisme català que per a Espanya resultava centre.

Durant la llarga postguerra que vivim, la dreta catalana, com l'espanyola, ha adquirit més solidesa econòmica i social. És la conseqüència lògica de trenta anys de règim policíac. Per contra, s'accentua la seva descomposició ideològica i política.

En el fons continuem davant la dualitat de sempre: dreta extrema i espanyolista, minoritària, i dreta reformista i un xic regionalista, majoritària. Així i tot, les coses no són com abans. Ha crescut el sector "ultra", el dels col.laboracionistes adherits al sistema de país ocupat que Espanya practica a Catalunya: gent inscrita a la política del règim per encatmar-la com sigui i on sigui. Quant a la dreta reformista majoritària, amb poques oportunitats polítiques, s'ha diluït darrera les oportunitats de fer diners. Ha perdut gran part del vell neguit polític, de l'antic liberalisme i de la impaciència evolucionista. La dependència dels centres oficials li ha accentuat el servilisme. S'ha després quasi del tot d'un regionalisme que se li revolava perillós per a l'ordre públic. La paràlisi sindical l'ha apoltronada en una comoditat ja preferida a tota altra consideració. La despolitització de la dreta catalana ha estat un fenomen de gran abast.

Com a residu més pròxim a la línia tradicional de la dreta catalana resta només una ala intel.lectualitzada i reformista, abocada molt més a la reforma tecnològica que no pas a la política. Prendrà de la segona les aparences justes perquè rutlli la primera. Dreta instruída, arribava al neocapitalisme partint d'un capitalisme de signe català, però s'adona que és més segur d'aplicar-lo a l'espanyola; és a dir: amb moltes menys concessions que enlloc. Dreta culta, no deixa de fer alguna petició cultural regionalista, que actua en funció decorativa per tenir un prestigi local afalagador i aprofitable. Aquesta dreta tindrà ara unes possibilitats que no tenia. La seva mentalitat neocapitalista i pràctica convé al nou caient de la política espanyola, necessitada de quadres de dreta amb mentalitat moderna (en la mesura que la dreta pot ser moderna). La dreta catalana típica sembla a punt de viure una hora dolça: la de tenir per fi, després de trenta anys d'ostracisme, un cert accés a la gestió pública. Encara pot fer-se, a més, una clientela de babaus locals amb un pretès regionalisme econòmic o culturalista.

Algú pot creure que és un avantatge l'ascens de la dreta catalana, sempre menys extrema que la espanyola clàssica, amb alguna sensibilitat intel.lectual i accessible a vinculacions personals dintre el país. Això pot ser veritat en punts concretíssims i de quart ordre. Per la resta, ja sabem que haver-se-les amb un neocapitalisme una mica intel.ligent acostuma a ser pitjor que no enfrontar-se a un capitalisme descarat. D'altra banda seria un error greu engrescar-se o fer de plataforma, ni que sigui per un càndid oportunisme, respecte a aquest ascens de la dreta catalana. Sabem que aquesta, encara que més moderada que la d'Espanya, té els mateixos interessos que aquesta i li seguirà el joc fins on li convindrà. Sempre que sigui posada a prova seriosament, se li mostrarà còmplice en l'estratègia essencial de totes les dretes: l'opressió del poble, per l'engany o per la repressió, de cara a mantenir les posicions actuals de privilegi. No hi pot haver salvació amb cap dreta, ni en l'espanyola, cosa que tots sabem, ni en la catalana, cosa que tots hauríem de comprendre igualment.

missatges

D.B. a R. : pel Camp de Tarragona

Molíber ens faria un bon favor preparant més coses. Ja li diríem com seran recollides. Gràcies per endavant.

Fuster tindrà el contacte anunciat a la primeria d'abril. Serà una variant lleugera del sistema ja proposat. Preguem les màximes facilitats.

Rebut els donatius de J.A., T.R.T., el de Vic i M.P.L. Agraïts.